Kringlemossefyndet

– om ett depåfynd i Valinge socken, Varbergs kommun

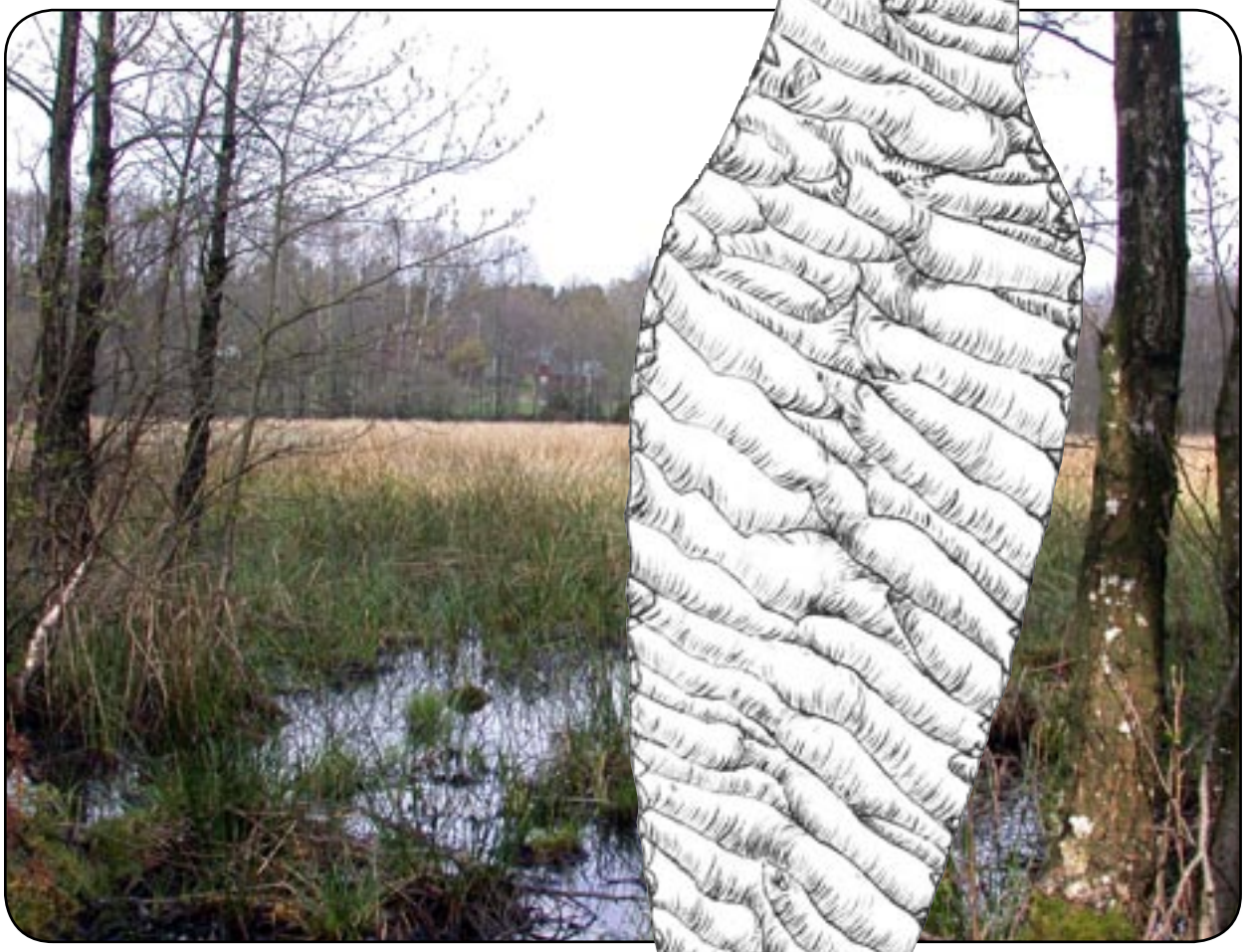

Av Göran Bengtsson, Bengt Bengtsson

Varbergs Fornminnesförening skrift 2002:2

VARBERGS FORNMINNESFÖRENING SKRIFT 2002:2
© Varbergs Fornminnesförening 2002

PRODUCERAD AV
Varbergs Fornminnesförening
Ringvägen 43
430 20 Veddige
tel +46 (0)340 38137

DIGITAL GRAFIK— GRAFISK FORM— FOTO— TEXT—RESEARCH
Göran Bengtsson

TECKNINGAR—RESEARCH
Bengt Bengtsson

TRYCK—RESEARCH
Jörgen Lindh

FOTO
Göran Bengtsson

MEDGIVANDE FÖR TRYCK
Varbergs Kommun, Stadsingenjörskontoret

Omslagssidan med en av dolkarna från depåfyndet,
med Kringlemossen i bakgrunden.

ISBN 91-971027-0-9

INLEDNING 6-7

KULTURMILJÖN 8

LANDSKAPET 9-10

KRINGLEMOSSEFYNDET 11-12

DEPÅFYND I VARBERGSOMRÅDET 13

STENÅLDERNS INDIANSOMMAR 14-15

TECKNINGAR 16-19

BILAGOR 20-21

LITTERATUR 22

6 – inledning

Ett av den Svenska västkustens mest spektakulära depåfynd, från slutskedet av yngre stenålder, påträffades redan 1974 men har av olika anledningar legat i ”glömska” sedan dess.
För cirka fyratusen år sedan lade någon av forntidens människor, vid ett eller flera tillfällen, ner en stor mängd flathuggna flintföremål av det absolut yppersta av hantverkskunnande invid ett stenblock i en åker, omedelbart intill en mosse (Fig. 1–3 samt 19–27).

Just närheten till en mosse väcker frågan huruvida nedläggningen är en offerdeposition eller inte. Föreställningar om ett magiskt, gudomlig eller annat religiöst värde, kanske försäkringar om goda skördar, hälsa och välstånd åt sin familj eller sitt samhälle har med största sannolikhet förekommit under förhistorisk tid.
Offer kanske för botgöring för sina dåliga handlingar eller missdåd. Belägg finns till och med för att ”seden” med offer har fortsatt ända in i vår moderna tid, kanske då med föreställningar anpassade till vår omvärld.
Ett stort antal fynd har de facto gjorts i sjöar, mossar och liknande våtmarker och torde spegla människans behov eller det samtida samhällts ”krav” på viss återgäldning för de resurser som utnyttjas.
Företeelsen är inte unik för Skandinavien utan har förekommit överallt där människor har uppehållit sig.
Offer och andra nedläggningar verkar för Sydskandinaviens del, dock huvudsakligen vara begränsad till neolitikums bondesamhälle.

Naturligtvis borde det finnas fler förklaringsmodeller än ovan beskrivna. Människan, då som nu, har klart haft olika slags behov att tillfälligt eller permanent ”gömma undan” värdesaker. Att däremot i depåfynden, som

Fig 1.
Sju stycken flathuggna flintdolkar som utgör en del av Kringlemossefyndet. Notera dolken längst till vänster, med pringlad tillslagning vid skaftet.

enskild fornlämningskategori, finna någon slags röd tråd eller några universella förklaringsmodeller som gäller för allt och alla är ganska utsiktslös.
De iögonfallande vackra fynden kan lika gärna vara en dåtida handelsmans varulager och gömma. Varor för att användas vid handelutbyte med kanske pälsverk, bivax som används till bronsgjutning eller harts och kåda från Hallands inland, vid ett senare tillfälle. Tänkbart är även att föremålen har utgjorts som gåvor eller kanske mutor vid upprättandet av nya kontakter eller för fortsatt goda handelsförbindelser.

Kanske blev det aldrig något ”köp” av på grund av att priset var alltför högt satt eller kanske blev handlaren erbjuden alltför låg ersättning för sin vara.
Kanske misslyckades ägaren i sina ansträngningar.
Kanske är föremålen till och med en tjuvgömma och stulna från sin rättmätliga ägare.
Kanske var det meningen att föremålen för eviga tider skulle ligga kvar som offer för gudarna.
Kanske dog handelsmannen en ond bråd död, vid överfarten från Danmark med en ny leverans.
Kanske blev han rånad och mördad, just för hans värdefulla last.

Fig 2.
De åtta kvarvarande spjutspetsarna från Kringlemosse.

Kanske är det en varor avsedda att användas i förbindelse med äktenskapsförbindelse.
Kanske är det ..... endast vår fantasi eller föreställningsvärld som sätter gränser för vad som ligger bakom orsaken till depåfyndet.
Med detta vill jag ha sagt att det finns inte bara en utan mängder av möjliga förklaringar till depåfynd i allmänhet. Vilken som gäller för Kringlemossefyndets del vet vi dock ej.

Föremål som dessa här vid Kringlemossen är med största sannolikhet importerade från den flintrika danska övärlden och torde haft

Fig 3.
De tre skärorna, liksom med de övriga fynden från Kringlemossen, är färdiga för användning men har dock aldrig använts för sitt ändamål.

ett mycket högt värde redan vid denna tid. Att gömma undan dem på en säker förvaringsplats i väntan på bättre tillfälle borde därför vara av högsta prioritet.
Att sedan hitta rätt på förvaringsplatsen var av samma skäl lika viktiga så valet av plats gjordes sannolikt med en stor sten, som för Kringlemossens del, eller annat fast naturföremål som orienteringspunkt.
Kringlemossens gömma blev dock för av oss okänd anledning kvar i jorden under kanske så lång tid som fyra tusen år. Vad som sedan hände efter nedläggningen får vi aldrig veta. Vi kan endast tacka det öde som gjort det möjligt för oss att få hålla dessa vackra föremål i vår hand efter så lång tid i jordens glömska.

8 – kulturmiljön

Valinge med sina ca 200 stycken fornlämningar, hör till en av de mest fornlämningstäta socknarna i Varbergs kommun. Som så med de flesta kustnära socknarna dominerar dock stenåldersboplatser samt gravrösen och stensättningar som lämningar från förhistorien. Av de över 100 till antalet boplatserna, verkar de flesta kända härröra från dels äldre stenålder samt från Gropkeramisk kultur under neolitisk tid.
Gravar från övergången mellan bondestenålder och bronsålder är knappast kända utan de gravar som här finns representerade före bronsålderstid kan räknas till neolitikums dösar och hällkistor.
En gånggrift, i folkmun kallad ”Rumpelösa kyrka ”, finns dessutom i Veddige socken ca 10 km norr om Kringlemosse.

Trakten är som nämnts rik på Bronsålderns gravar samt gravfält. Av de sex stycken gravfält inom Valinge socken härrör dock sannolikt samtliga från Järnålderstid medan gravarna i form av rösen och stensättningar har sitt ursprung i Bronsålder.
Över 30 stycken gravlämningar har tidigare registrerats in som fornlämningar men senare års ideella fornlämningsinventeringar utfört av Varbergs Fornminnesförening har visat att ytterligare, framför allt ensamliggande eller i anslutning till äldre rösen, stensättningar finns att återupptäcka.

En fornlämningstyp som förekommer frekvent, åtminstone om man ser till Varbergsområdet som helhet, är skålgropsförekomster, även kallad älvkvarnar. Dessa förekommer i Varbergsområdet oftast på horisontella ytor vid kanten av en fast klippa, även om varianter med skålgropar på lutande hällar och stenblock förekommer. Några få kilometer nord om Kringlemossen i en beteshage kan man bland annat finna en i marken låg flat klipphäll översållad med skålgropar på ytan.
Beståndet av traktens skålgropsförekomster har dramatiskt ökat under senare år på grund av föreningens flitiga nyinventering och rekognosering av skog och mark i kommunens socknar.

Omedelbart, endast ett fåtal meter, söder om depåfyndet upptäckes en grav i samband med ett besök vid Kringlemossen (Fig 5, röd ring). Denna fornlämning består av en grund stenpackad grav vackert belägen på krönet av det närliggande bergspartiet (fig 4).
Vid anläggandet har man, som vanligtvis under bronsåldern, utnyttjat den naturliga topografin så att stensättningen, från foten av kullen, ser betydligt högre och större än det egentligen är. Gravanläggningen mäter ca 8 meter i diameter och består av tätt sammanpackade stenar med fyllning av jord emellan. Höjden mäter dock endast ca 0,3 meter.
I samband med denna skrifts upprättande

Fig 4.
Stensättningen syns som en svag förhöjning på krönläget i bildens mitt.

gjordes en anmälan om gravfyndet till fornlämningsregistret vid Riksantikvarieämbetet (bilaga 2).

Ytterligare en stensättningliknande anläggning i närheten till depåfyndet, med en för denna landskapsdel ovanlig form och konstruktion, upptäcktes 1997 av Stig Jacobsson, en av våra föreningsmedlemmar.

Kringlemossen ligger inom gränsen till Valinge socken men med omedelbar närhet till grannsocknen Lindberg i väster (fig 5). Avståndet från Varberg stad är inte mer än ca 5 kilometer i nordostlig riktning.
Kringlemosse består idag av en mer eller mindre igenvuxen grund sjö eller tjärn där enstaka vattenspeglar kan ses, speciellt efter kraftig nederbörd (se omslag). Vattennivån i sjön har med största sannolikhet varit högre i äldre tid, då mossen är utdikad i sen tid. Dess utbredning har troligen dock inte varit så mycket större än idag: en halvmeter hög brink omgärdar mossen i dess södra och östra del och denna har troligen också utgjort forntidens sjöstrand och strandkant.

Genom granskning av äldre kartmaterial kan man från dem dra samma slutsats att sjön tidigare haft liknande utbredning som idag eftersom avståndet mellan mossen och skogsbrynet i söder syns vara oförändrat (fig 6).
Därav kan man anta att föremålen inte avsiktligt har lagts ner som offer, åtminstone i form av sjö- eller mossoffer.

Mossen är idag bevuxen huvudsakligen med vass och andra, för mossmark typiska, kärrväxter samt rika albestånd i dess ytterkrets och utgör en oas i området som biotyp för vår fauna. Mossen ligger i fullåkersbygd och är kringgärdad av åkermark och betesmark och har också varit så, sannolikt åtminstone från järnålder.
Karakteristiskt för landskapet är de talrika bergspartier och impediment som ligger insprängda som öar runt om Kringlemosse.
De större av dessa är beväxta med huvudsakligen tall, ene och björk medan man i

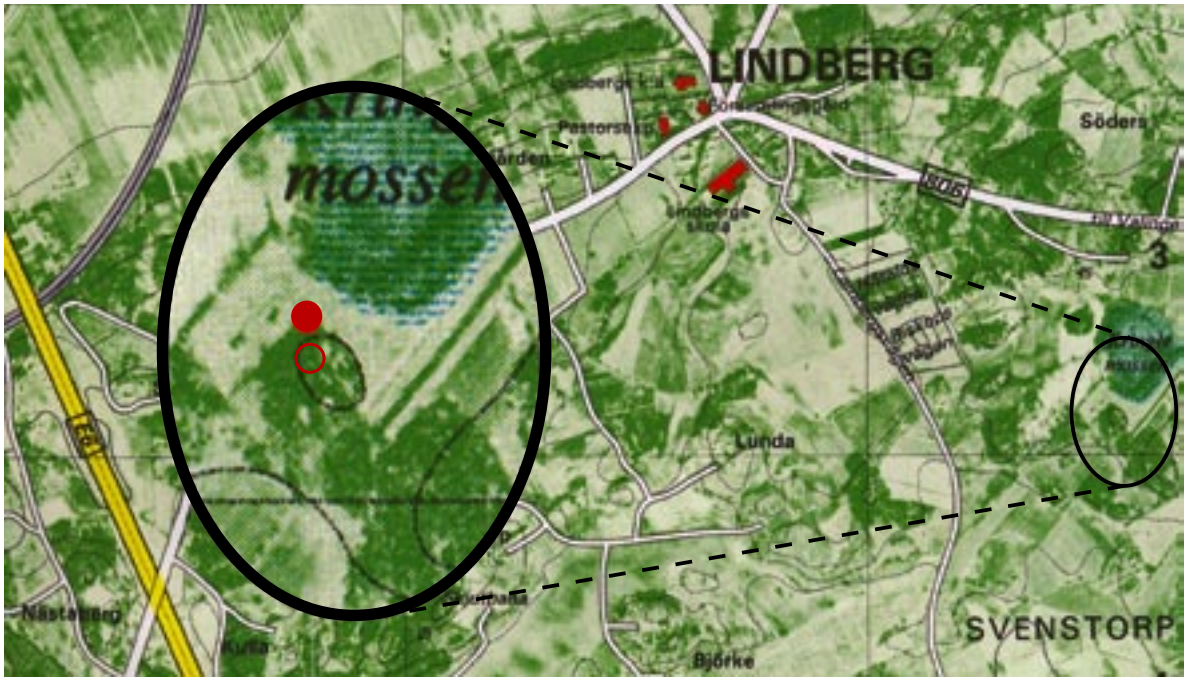

Fig 5.
Karta över landskapet med platsen för fyndet inom den röda ifyllda markeringen (Varbergskartan, Stadsingenjörskontoret 1990).

Fig 6.
1842 års Generalstabskarta (utg. 1872) och Häradskartan från 1919-25 visar Kringlemosse markerad som en sjö. Sjön synes ha liknande utbredning som idag och når ej fram till bergspartiet med fyndplatsen i söder.
Observera att landvägen förr hade en sydligare sträckning.

de mindre impedimenten mestadels finner nyponbuskar, ene och slånbär som vegetation. Oftast finner man här inne bland täta buskage vittnesbörd från äldre tid i form av mödosamt ihopsamlande av odlingssten – troligen med anor ända från järnålder.

Omedelbart sydväst om den åker där fynden gjordes, ligger så ett par av dessa impediment som en vacker bakgrundskuliss till Kringlemosse (fig 7).
Landskapet runt omkring Kringlemossen är relativt högt beläget, i medeltal 45 meter över havet, och hör med andra ord till brytzonen mellan det kustnära Hallands slättland

Fig 7.
Skogsbrynet där fyndet gjordes med impedimentet i bakgrunden.

och dess skogsmark i öster. Landskapet är här påtagligt präglat av de sprickdalar och moränbemängda bergryggar som mestadels når ända ut till kustbandet.

Under förhistorisk tid, för ca 4000 år sedan låg havet, eller mer korrekt uttryckt havsnivån, cirka fem – sex meter ovanför nuvarande nivå och strax nedanför Lindberga kyrka mot nordväst fanns vid denna tidpunkt den forntida stranden (fig 8).

Slättlandet, förr kallad ”Sidden”, där Munkån nu rinner från Varberg i riktning mot Tofta och Lindberg var vid denna tidpunkt täckt av vatten. Vattnet bestod av en, med Kattegatt sammanbunden, grund havsvik. Dess innersta spets tangerade Toftaås vid Tofta och har sannolikt också varit sammanbunden med Viskans utflöde (fig 9).

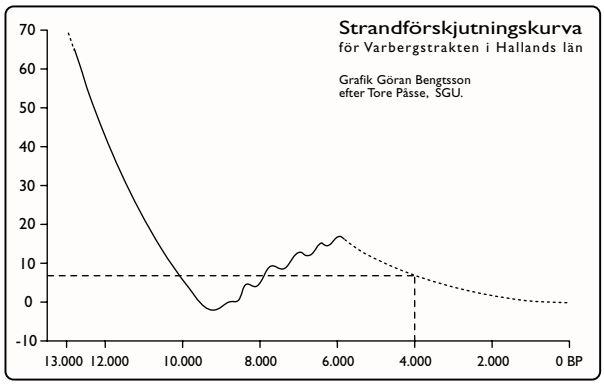

Fig 8.
Strandlinjeförskjutningskurva för Varbergsområdet. Den -horosontella resp. vertikala streckade linjen anger ca 7-8 meter över havet för ca 4000 år sedan.

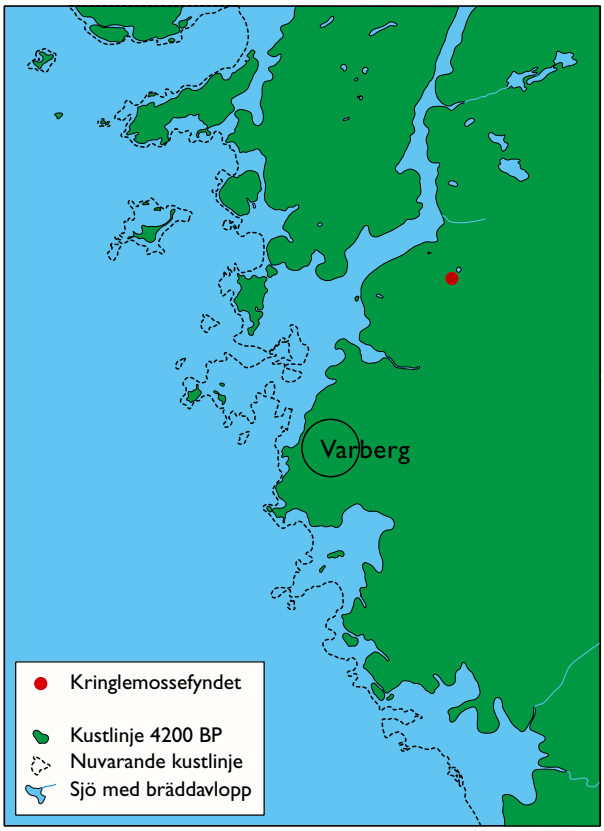

Fig 9.
Kustlandskapet under slutet av stenåldern med platsen för Kringlemossefyndet markerad.

Våren 1974, just som jorden hade rett sig och var färdig för det nya årets bruk körde Anders Andersson, gårdsägare till lantbruket, fram plogen till åkern invid Kringlemossen. Åkern skulle djupplöjas denna gång. Just när plogen tog ett skär längs med en stor jordfast sten vid kanten av bergspartiet i den södra delen av åkern, klingade det till av något som plogen tog tag i, djupt under markytan (Fig. 10).
Med vid vårbruket var även den tolvåriga Jörgen Lindh, dotterson till Andersson. Jörgen steg fram till platsen och fann mängder av de finaste flintföremål i plogfåran. Något mer utav plöjning blev det sannolikt inte denna dag av förståeliga skäl.
Med hjälp av spade grävde de sig försiktigt ner i jorden just där flintan nu låg i öppen dager. Mer fynd fanns därnere av ofattbara mängder. Tyvärr hade dock plogen skapat stor förödelse bland föremålen vilket skulle visa sig när fynden räknades samman. Allt som allt fann man, inklusive de tre fynd som gjordes vid ett senare tillfälle av Jörgen samt dennes kusin, Per- Erik Skattberg, minst tjugofem spjutspetsar, tio skäror samt trettio stycken dolkar av den förnämsta utformning och kvalitet. Inalles alltså minst sextiofem(!) föremål. När allt som allt var hopsamlat fyllde föremålen, hela som trasiga, tre stycken stora bärkassar vilka bars hem till fastigheten.
Fynden förvarades på gården fram till sen tid och när så fastigheten gick till försäljning

Fig 10.
Platsen för depåfyndet, alldeles vid foten av en större sammanhängande åkerholme eller impediment.
På krönläget av denna gjordes en nyupptäckt av en stensättning, sannolikt från slutet av bronsålder (Fig 3).

dumpades av okänd anledning samtliga mer eller mindre trasiga föremål på idag obekant ort och plats. Nuvarande ägare till fastigheten, Jane och Anders Nylén har förgäves sökt vid gården efter de försvunna föremålen men utan resultat. Sannolikt hade ett flertal av de trasiga delarna åter kunnat sammanfogats till ”hela” föremål om de hade kommit till rätta igen.
Av den ursprungliga så imponerande samlingen återstår alltså ”endast” tre skäror, åtta spjutspetsar samt sju dolkar av så kallad fiskstjärttyp. Allt som allt, arton föremål (fig. 11).

Fig 11.
Det kvarvarande depåfyndet i sin helhet.

Vid det andra undersökningstillfället på platsen noterades att de tre föremålen som då påträffades, två spjutspetsar samt en dolk, satt snett ställda i marken.

Hösten 1999 gjordes en mindre efterundersökning på platsen av Anders Nylén samt bröderna Bengt och Göran Bengtsson. Det var nu delar av fynden samt fyndplatsen för första gången, efter att tjugofem år förflutit, förevisades av Jörgen Lindh.
Syftet med undersökningen var att försöka utröna på vilken nivå under markytan föremålen ursprungligen hade legat. På vissa av föremålen fanns rester av ett brunaktigt konglomeratartat sediment och kunde man återfinna detta sediment i marken torde även det ursprungliga djupet på fyndet bestämmas.
Ett tre meter långt och ca halvannan meter brett schakt grävdes ett gott stycke från fyndplatsen. Då man i detta läget inte kunde utesluta att det kunde finnas fler flintfynd i marken som ännu inte blivit upptäckta fingrävdes hela schaktet för hand.

Vid tjugofem till tjugoåtta centimeters djup fann man det brunaktiga sediment och av detta kan man dra den sannolika slutsatsen att föremålens ursprungliga nivå, under markytan, troligen är samma.
I samband med undersökningen gjordes ytterligare en metall-sökning, runt hela området utan några resultat, av Dr B Nordqvist från Raä UV-Väst.

Ett mödosamt och högst imponerande arbete har lagts ner av Jörgen Lindh, Varberg för att spåra upp och samla ihop kvarvarande samling vilken skingrades efter gårdens försäljning runt om till arvingarna efter Anders Andersson. Utan denna insats skulle denna skrift och redovisning med dess fotografier och teckningar aldrig kunnat komma till stånd. Varbergs fornminnesföreningen står i djup tacksamhetsskuld till Jörgen som även stått till förfogande vid dess tryckning.
I samband med denna skrift gjordes en inregistrering av fornlämningen till Riksantikvarieämbetet (bilaga 1).

I norra Halland har gjorts åtskilliga fynd av depåkaraktär men knappast av den omfattning som vid Kringlemosse. Eftersom fynden där kan räknas till senneolitiskt tid, eller eventuellt ännu senare vid övergången till bronsålder, bör vi vid jämförelse med andra fynd hålla oss samma tidperiod.
Därmed kan man bortse från depåfyndet vid Tunnbindaregränd i Varberg där man i samband med VA-anläggning i början i 40-talet, 70 cm under markytan, fann bl a en tjocknackig delvis slipad yxa, tunnnackiga slipade yxor, mejslar samt flintspån. Detta redskapsinventarie brukar i stället räknas till tidig- till, möjligen mellanneolitisk tid.
På ägorna till G:a Köpstad nr 2:14 i Träslövs socken gjordes så tidigt som 1915 ett uppseendeväckande fynd. Cirka 40 cm under markytan låg en samling tätt hoppackade senneolitiska flintföremål som bestod bl a av ett 50-tal stora spånknivar samt en dolk (GAM 20.388 – 407).
I Klovstensliden i Falkenberg har påträffats 10 flintknivar av liknande typ som vid G:a Köpstad.
Vid Lillebörs i Hunnestad socken hittades1885 5 stora sågtandade flintskäror samt, ett stycke därifrån, en flintdolk. Fyndet är någorlunda samtida med kringlemossefyndet men något annorlunda till arten (fig 12).
Invid en stor jordfast sten på ägorna till Åsarna nr 10 i Grimeton socken hittades 1916 bl a 3 skedformiga skrapor samt flintspån (GAM 6602-07).

Fig 12.
Lillebörsfyndet.

Omkring 300 m söder om gården Havstorp nr 1 i Rolfstorp socken hittades i början av förra seklet under en stor sten 3 st flintyxor (GAM4820-22).

I Vabränna by i Veddige hittades 1999 en mycket vacker och välhuggen flintdolk med fyrkantsfäste av markägaren vid trädgårdsanläggning (fig 13). Dolken låg väl ”undangömd” i en klippskreva i ett brant stupande bergsvägg (muntligt).

Vid Smeagården, ”Smeas”, Östra Derome i Åhs socken har man vid djupplöjning i en tidigare våtmark funnit tre stycken misslyckade yxämnen, tre misslyckade ämnen, troligen ämnade till spjutspetsar (fig. 14), två halvfabrikat till skäror, en skedformig skrapa samt spetsen av en avbruten, eventuell dolk.
Samtliga, förutom dolkspetsen, verkar vara av ”sämre” hantverk och dessutom sannolikt tillverkad av flinta hämtad från strandzonen.
Enligt uppgift skall samtliga härröra från en och samma plats (muntligt).

Fig 13.
Flintdolken med sk. fyrkantsfäste från Vabränna.

Fig 14.
Ett av ämnena från Smeagården, Östra Derome.

Kringlemossefyndet som helhet, andas en fullkomlighet av flintslagningsteknik och man kan inte undgå att känna vördnad inför det enormt skickliga hantverksarbete som ligger bakom. Känslan av att samtliga föremål dessutom är skapade av en och samma hantverkare infinner sig dessutom när man betraktar dem ingående.

Dolkarna, av typen IV och V (fig 19–23), spjutspetsarna samt skärorna är framställda genom så kallad flat- eller parallellhuggningsteknik. Tekniken med mer ytverkande flintbearbetning uppstod dock redan i mellanneolitisk tid under den gropkeramiska kulturen.

Fig 15.
Dolken med den längsgående pringlade sömmen. Notera resterna efter det i flintan inbäddade fossilet, troligen en sjöborre, mitt på skaftet där endast en tunn brygga av flinta binder ihop sömmen.

Vid tillverkandet av dessa föremål verkar man ha sökt efterlikna de gjutna dolkar av brons som dyker upp vid övergången till bronsålder. Ett av föremålen från Kringlemossen skiljer sig från de övriga. På skaftets framsida (?) är en fram-pringlad söm, eller längsgående kam, som menas skall efterlikna gjutsömmar från bronsgjutna dolkar. Man har också tolkat att sömmen skulle motsvara sömmarna i en sydd slida av hud.

Naturligtvis kan sömmen helt enkelt utgöra en ren dekor. Om man har sökt efterlikna dolkar av brons borde man också undvika just dessa gjutsömmar vilka sällan eller aldrig, åtminstonde vad gäller skaftet, förekommer på bronsdolkar.

På flintdolkar förekommer sådan söm endast på en sida vilket ytterligare har tolkats som att den skulle utgöra dolkens framsida, det vill säga det som utgör ”skrytsidan” gentemot åskådaren.
En lockande tanke men för Kringlemossens dolks del verkar det inte gälla då den mest välhuggna sidan vetter från sömsidan. Dessutom finns en felaktighet på skaftets ”framsida” i form av ett fossil mitt på mittsömmen där flintan har brutits sönder mot denna (fig 15).

I Centraleuropa rådde vid slutet av Skandinaviens stenålder en blomstrande och fullt utvecklad bronsålder i den så kallade Únéticekulturen (ca 2400–1800 f Kr). Únéticekultur var huvudsakligen utbredd i Tjeckien och angränsande områden i södra Tyskland, Slovakien och Polen. Handel med bronsföremål spelade troligen en stor roll och nådde även Skandinavien.
Redskap, men kanske framför allt praktföremål, framställdes nu av brons som är en legering mellan tenn och koppar i stället för som tidigare av flinta. Bronset var dock knappast i var mans ägo utan var förbehållet det absolut översta skiktet i samhället. Till vardags och för ”vanligt” folk var det fortfarande flinta som gällde som råvara för framställning av bruksföremål.
I Skandinavien var bronsmetallen sannolikt dessutom svårt att komma över och för de människor som hade behov att utmärka sig och synas över mängden åtestod inget annat än att tillverka dessa praktföremål av

Fig 16.
Dolk med kvarvarande ursprunglig kritskorpa.

flinta.
Föremålen krävde dock en flinta av den absolut yppersta kvalitet. Råvaran som man tidigare hade tagit upp vid stränderna dög inte längre utan man var nu tvungen att bryta flinta som var fullständigt felfri och utan sprickor eller andra liknande materialfel. Sådan flinta kan man endast finna i de flintförande kritlager som befinner sig djupt under markytan. Vid bland annat Stevs Klint i sydöstra Sjælland, Hov i nordvästra Jylland och Kvarnby och Södra Sallerup i Skåne finns ett hundratals av just sådana gruvor där man mer eller mindre industriellt har brutit högkvalitativ flinta. Gruvor med upp till 10-tal meter djupa schakt med tillhörande ortgångar.
Det var nu och här som stenålderns "indiansommar" uppstod. Behoven var av mängden fynd att döma enorm och en ren industri uppstod sannolikt också nu. Inte bara själva gruvdriften utan också vid själva framställandet av föremålen.
Bondesamhället under slutet av neolitikum skapade förutsättningar för en överskottsproduktion, vilket i sin tur gav möjlighet till de specialiserade hantverk som nu uppstod. Överskottet blev koncentrerat till och kontrollerad av allt färre i samhället.
Flintbrytningen i Danmark och Skåne torde haft enorm betydelse ur både ekonomisk och strategisk synvinkeln och har säkerligen stark bidragit till det välstånd och de maktcentra som uppstod under slutet av stenåldern och början till bronsåldern.
Här kan Viskans dalgång med dess strategiska och kontrollerande läge som transportled in i Västergötland och övriga Sverige ha spelat en väsentlig roll i bedömandet av Kringlemosse-fyndet.

Kvalitetskravet på flintan var inte endast viktig vid framställandet utan minst lika viktig vid brukandet av dessa. En spröd och skör flintdolk eller spjutspets håller dåligt för sitt ändamål och bryts lätt av. Redan att tillverka föremålen kräver ett stort mått av hantverkskunnade och materialkännedom. Därav blev de färdiga föremålen besuttna av ett stort handels- eller bytesvärde så vikten av att bra kvalitet använts vid tillverkandet var av naturliga skäl höga och borde då även synas vid "försäljningen".
Ett stort antal av de senneolitiska flintdolkar som är funna och så även de flesta av Kringlemossefynden, bär spår av den kritskorpa, eller cortex, som flintnudlarna ursprungligen omgetts av (fig 16). Cortexresterna återfinns i samtliga fall endast längst upptill vid skaftet. Detta har framkastats skulle vara just ett kvalitetsmärke, eller "stämpel" som bevisar att råvaran har hämtats från en flintgruva då flintstycken upplockade i en strandzon ytterst sällan bär spår av sådan kritskorpa.

Förklaringen är högst trovärdig då flintdolkarna är noggrant färdighuggna runtom medan just skaftänden har lämnats kvar obearbetat. Tanken på kvalitetssäkring redan under förhistorik tid är synnerligen spännande.

Dolkar med typen fiskstjärtskaft har haft stor spridning runt sydskandinavien och nordeuropa. En av de mest kända – Hindsgavldolken – finns att beskåda vid Nationalmuseet i Köpenhamn (fig 17) och vid Arkeologiska museet i Harburg, strax söder om Hamburg finns ytterligare ett mycket vackert exemplar.
Från Köinge socken i Halland finns även ett exemplar liknande det från Kringlemosse (SHM 8325:38) (fig.18).

Fig 17.
Hindsgavlsdolken från Fyn i Danmark.

Fig 18.
Dolken från Köinge socken i Halland.

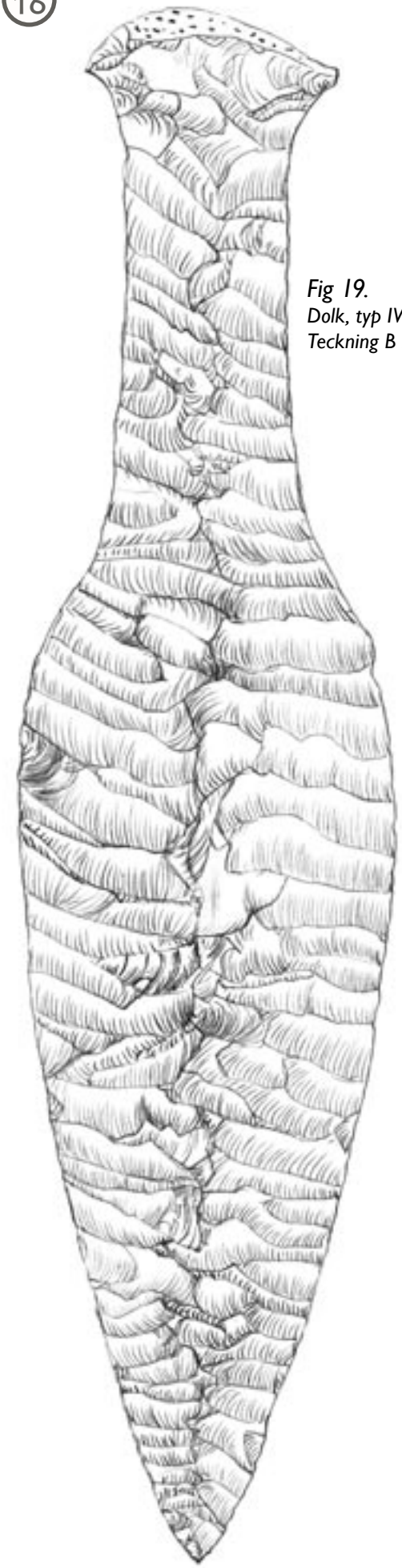

Fig 19.
Dolk, typ IV.
Teckning B Bengtsson.

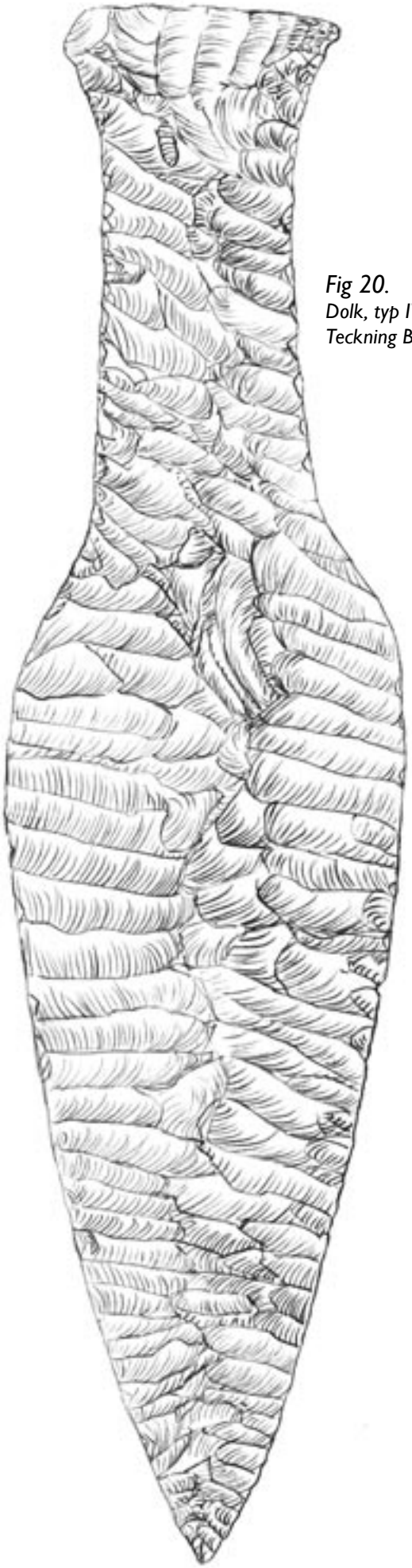

Fig 20.
Dolk, typ IV.
Teckning B Bengtsson.

Fig 21.
Dolk, typ IV.
Teckning B Bengtsson.

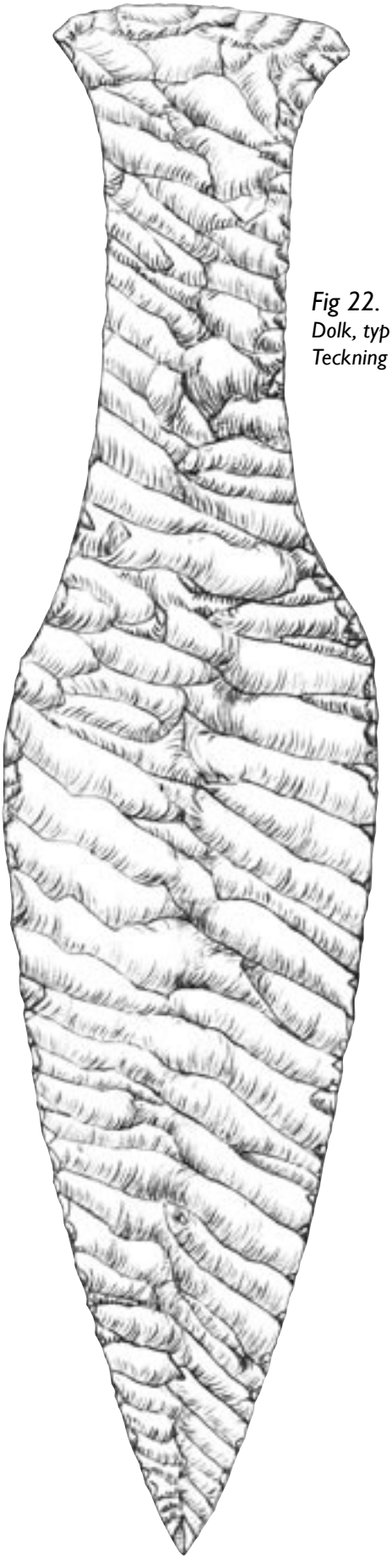

Fig 22.
Dolk, typ IV.
Teckning B Bengtsson.

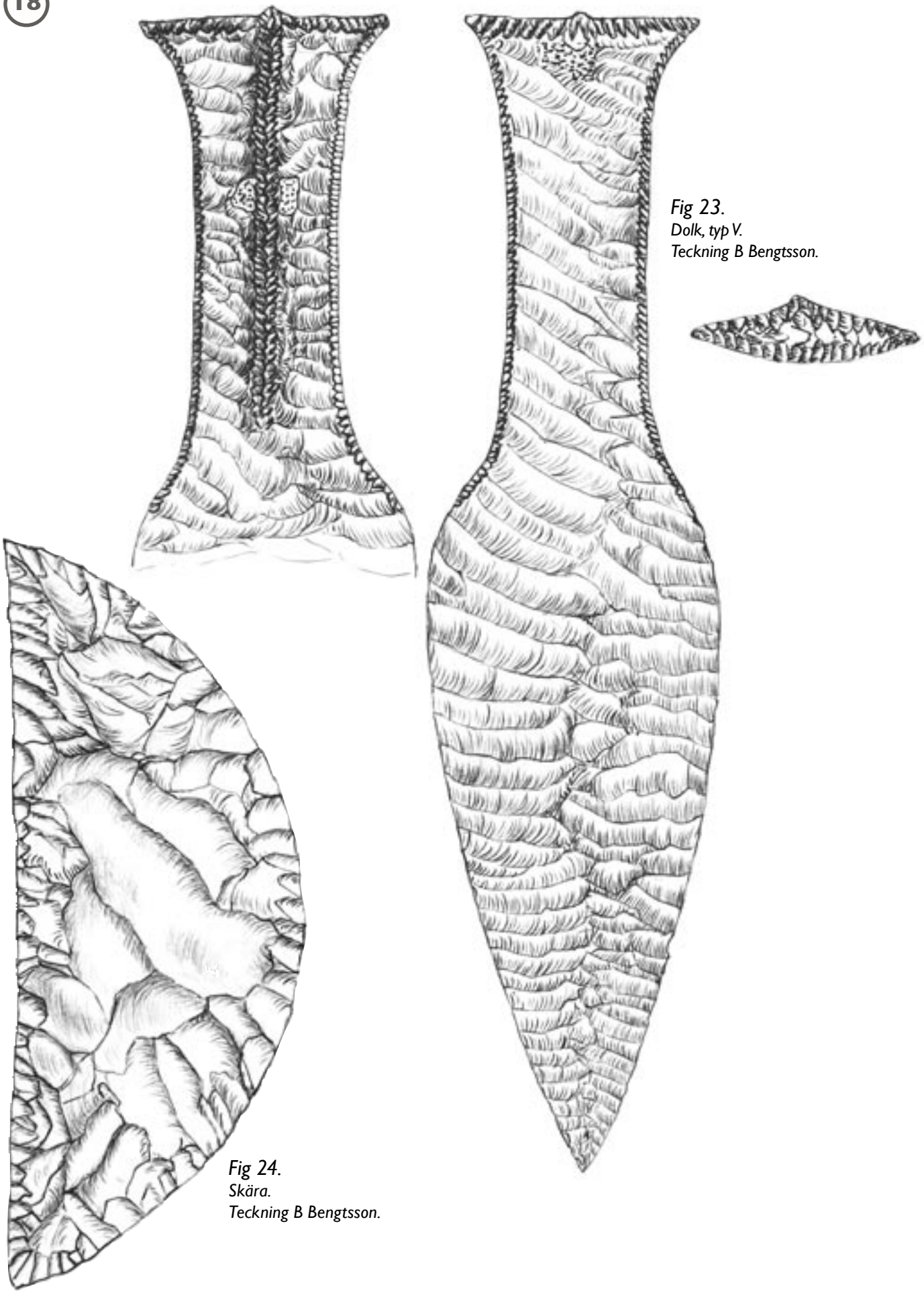

Fig 23.
Dolk, typ V.
Teckning B Bengtsson.

Fig 24.
Skära.
Teckning B Bengtsson.

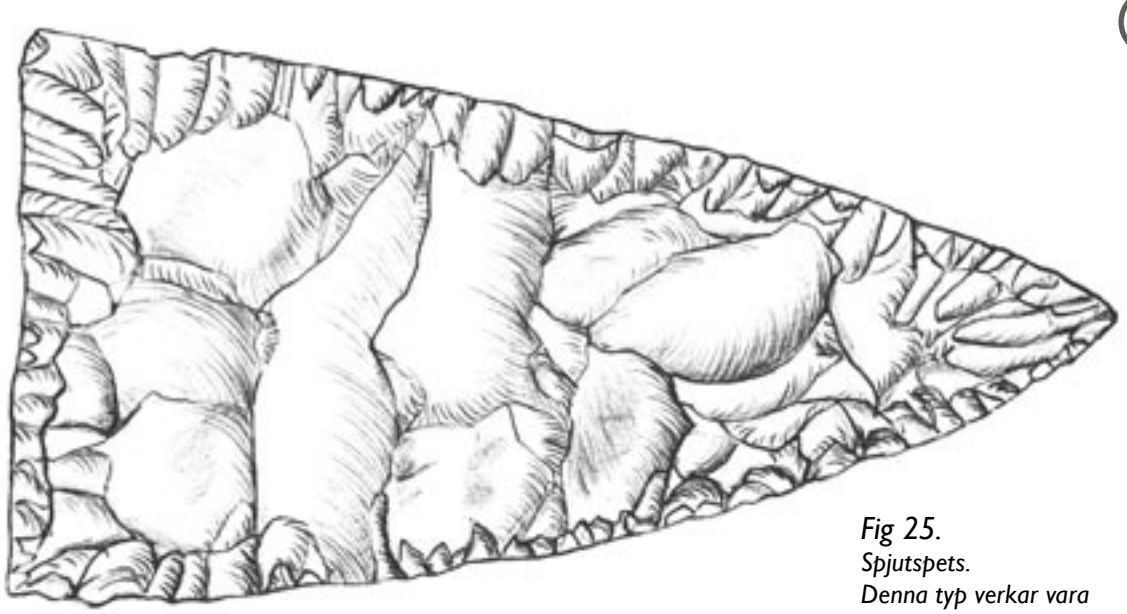

Fig 25.
Spjutspets.
Denna typ verkar vara vanligast i Skåne samt på den danska övärlden.
Teckning B Bengtsson.

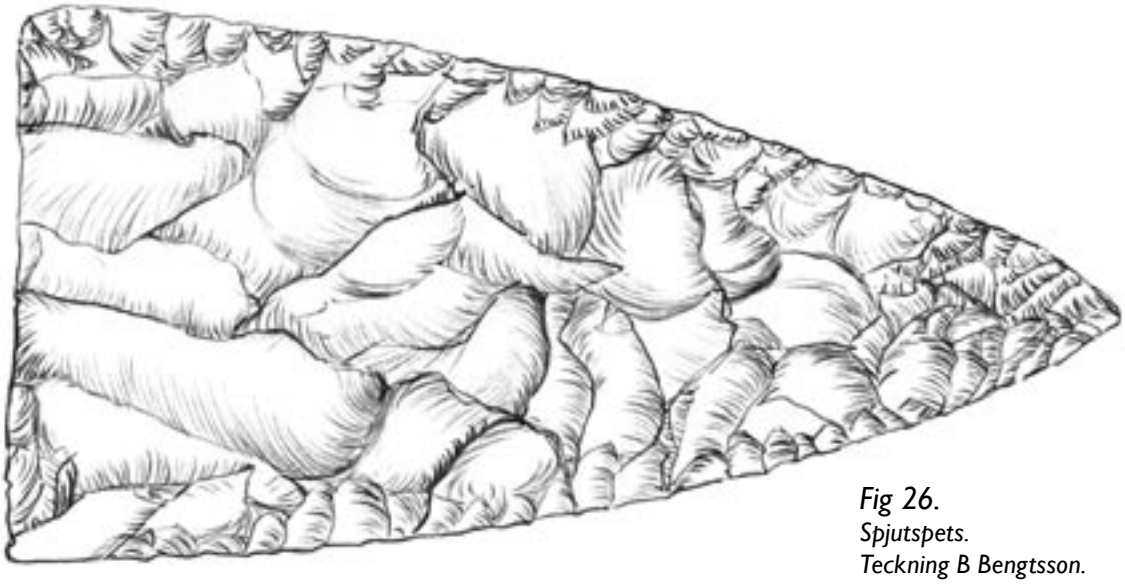

Fig 26.
Spjutspets.
Teckning B Bengtsson.

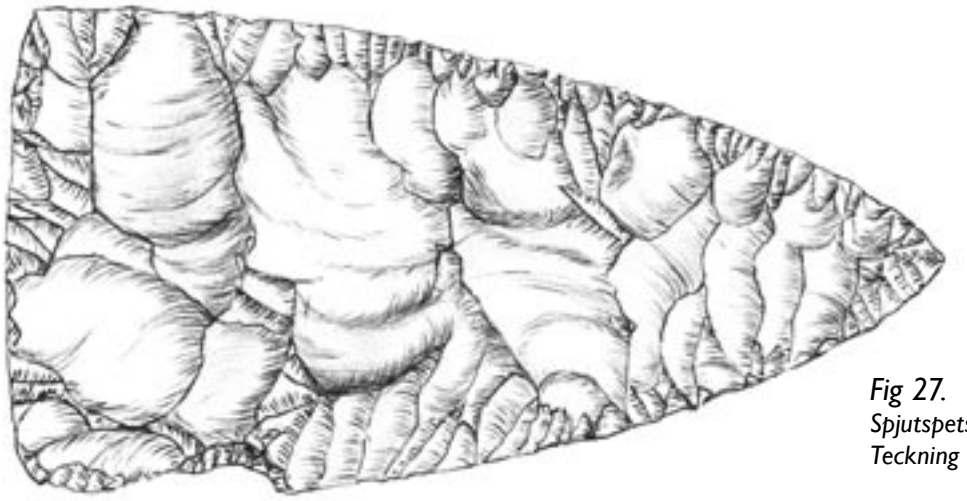

Fig 27.
Spjutspets
Teckning B Bengtsson.

Rapport utförd av

Ringvägen 43
430 20 Veddige

Anmälan av fornlämning

Landskap: Halland
Socken: Valinge
Fastighetsnamn: Lundby 6:10
Ekonomisk karta:
Gula kartan: Årnäs 5B:85
Fornl. nr: 83

R	
(R)	
Inprickas ej, bevakas	X
Inprickas ej	

Art: Depåfynd
Sakord: Depåfynd
Antal: 1 **Meter över havet:** 42
Orientering: 6341890
1289500

Terräng: Mark i övergången mellan åker-/betesmark och impediment/bergsparti i söder. I norr begränsas åker-/betesmarken av mindre mosse, fd. utdikad mindre tjärnliknande sjö, med talrika albestånd i dess ytterkanter. Impedimentet är huvudsakligen bevuxen med tall, en samt lövsly.

Tidigare nummer: -

Tidigare anteckn: Beskriven i Varbergs Fornminnesförenings Skrift 2002:2, "Kringlemosse -om ett depåfynd i Valinge socken i Varbergs kommun", Göran Bengtsson, ISBN 91-971027-0-9, med beräknad utgivning till hösten 2002.

Beskrivning: Vid djupplöjning 1974 av gårdsägaren, intill en jordfast större sten intill bergspartiet i söder, framkom stor mängd av flathuggna flintföremål av senneolitisk typ. Sannolikt har plogen skadat ett stort antal av föremålen. Totalt räknas fynden till, inkl. 3 fynd som gjordes vid ett senare tillfälle, minst 25 bredbladiga spjutspetsar, 10 skäror samt 30 stycken dolkar av den förnämsta utformning och kvalitét.
Fynden förv. på gården fram till sen tid. Då fastigheten försåldes dumpades av okänd anledning samtliga mer eller mindre trasiga föremål på idag obekant ort och plats.
Av de ursprungliga totalt ca 65 förmålen återstår endast 3 skäror, 8 spjutspetsar samt 7 dolkar (varav samtliga är av sk. "fiskstjärtstyp").
Vid det andra undersökningstillfället på platsen noterades att de 3 föremålen, 2 spjutspetsar samt 1 dolk, satt snett ställda i marken.

Datum : 2002-06-01 **Underskrift:** Göran Bengtsson, VEDDIGE

Rapport utförd av

Ringvägen 43
430 20 Veddige

Anmälan av fornlämning

Landskap: Halland
Socken: Valinge
Fastighetsnamn: Lundby 6:10
Ekonomisk karta:
Gula kartan: Årnäs 5B:85
Fornl. nr: 84

R	X
(R)	
Inprickas ej, bevakas	
Inprickas ej	

Art: Grav
Sakord: Stensättning
Antal: 1 **Meter över havet:** 45
Orientering: 6341865
1289500

Terräng: Impediment/bergsparti. I norr samt väst begränsad av åker-/betesmark och i norr av våtmark, "Kringlemosse" . Impedimentet är huvudsakligen bevuxen med tall, en, ek, björk samt något rönn.

Tidigare nummer: -

Tidigare anteckn: Beskriven i Varbergs Fornminnesförenings Skrift 2002:2, "Kringlemosse -om ett depåfynd i Valinge socken i Varbergs kommun", Göran Bengtsson, ISBN 91-971027-0-9, med beräknad utgivning till hösten 2002.

Beskrivning: Oregelbunden stensättning. 8,5 m x 7,4 m i diam. 0,5 m hög m krönläge. Övertorvad med i ytan enstaka synliga stenar 0,1 - 0,3 m st. I gravens mitt är en grop, 1,6 x 2,2 m med ca 0,1 m djup. I gropen inga synliga stenar. I gropens V kant är en tall.

Datum : 2002-06-01 **Underskrift:** Göran Bengtsson, VEDDIGE

IIngrid Falktoft Andersen, Vejviser til Danmarks oldtid.
G.E.C Gads Forlag A/S 1994.

Johannes Brøndsted, Therkel Mathiassen, To hundrede danska oldsager.
Gyldendal. Nordisk Forlag. København 1941.

Jessica Bäcklund, Kontakterna mellan Norrland och resten av Sverige under Neolitikum.
C-uppsats, Uppsala Universitet, Inst. för arkeologi. Uppsala 1995.

Ian Hodder, Reading the past.
Cambridge University Press. Worchester 1986.

Jørgen Jensen, The prehistory of Denmark.
Methuen & Co. Ltd. London 1982.

Per Karsten, Att kasta yxan i sjön - en studie över rituell tradition och förändring utifrån skånska neolitiska offerfynd.

Politikens Danmarkshistorie. Arkæologi Lekikon. Køpenhavn 1985.

Elof Lindälv, Fornfynd och fornminnen i norra Halland.
Institutet för Västsvensk kulturforskning. Skrifter 9. Varberg 1967.

Jörgen Lindh, muntligt 2002.

E. Lomborg, Die Flintdolche Dänemarks.
Nordiske Fortidsminder. Serie B. København 1973.

Karin Lund, Mark - Fynd, om stenåldern i Marks kommun.
Uppsats i Arkeologi. Göteborgs Universitet 1992.

Oscar Montelius, Minnen från vår forntid.
Faksimiltryck. Arkeo-Förlaget. Gamleby 1997.

Bengt Nordqvist, muntligt 2002.

Anders Nylén, muntligt 2002.

Tore Påsse, Havsstrandens nivåförändringar i norra Halland under holocen tid.
Geologiska institutionen, Publ. A 45. Göteborg 1983.

Jan Eric Sjögren, Tusentals fynd från hundratusentals år.
Göteborgs Stadsmuseum 1998.

Eva Weiler, Innovationsmiljöer i bronsålderns samhälle och idévärld.
Studia Archaeologica Universitatis Umensis 5. Arkeologiska institutionen, Umeå1994.

Eva Schaller Åhrberg (red.), Lars Johansson, Bengt Nordqvist, Karin Ullberg-Loh, Eva Weiler, Tore Artelius, Varbergs Förhistoria. I: Varberg - en kommuns historia. Varberg